

N:o 123.

Ank. till Riksd. kansli den 9 maj 1905, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ökning af lånefonden för rederinäringens understödjande.

(R. A.)

Uti en till Riksdagen den 7 april 1905 aflåten proposition (n:o 113) har Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att, under de villkor och bestämmelser, som i fråga om den redan bildade lånefonden för rederinäringens understödjande stadgats med afseende å dess förvaltning och användning samt rörande dispositionen af inflytande räntor och kapitalafbetalningar å de från fonden utlämnade lån, bemyndiga riksgäldskontoret att, utöfver det till samma fond år 1903 anvisade belopp af 5,000,000 kronor, i mån af behof tillhandahålla statskontoret ytterligare 5,000,000 kronor.

Till återopade statsrådsprotokollet har föredragande departementschefen till en början anfört följande:

»Under erinran hurusom, på framställning af Kungl. Maj:t, 1903 års Riksdag dels beslutat att för bildande af en lånefond till rederinäringens understödjande, att förvaltas och användas i öfverensstämmelse med vissa angifna grunder, bemyndiga riksgäldskontoret att i mån af

behof, från 1904 års början tillhandahålla statskontoret ett belopp af 5,000,000 kronor, med åliggande för statskontoret att till riksgäldskontoret inleverera den å de från fonden utlämnade lån inflytande räntan, dels ock medgifvit, att de kapitalafbetalningar, som å de från fonden utgående lånen verkställdes, finge intill utgången af år 1909 tilläggas fonden, får jag härmed i underdånighet anmäla hos Kungl. Maj:t gjorda underdåniga framställningar om vidtagande af åtgärder för anvisande af ytterligare medel till samma fond.

Innan jag redogör för berörda framställningar, torde det tillåtas mig att rörande tillkomsten af den redan bildade lånefonden och dispositionen af samma fond anföra och erinra om följande.

I sitt den 11 december 1900 afgifna underdåniga utlåtande med förslag till beredande af kapital för rederinäringen och vissa andra åtgärder till sjöfartsnäringens höjande hade den af Kungl. Maj:t år 1898 tillsatta handels- och sjöfartskommittén hemställt om inrättandet af en marinhypoteksbank, för hvilket ändamål kommittén tänkt sig tillskott från statens sida till belopp af öfver 10,000,000 kronor. Med afseende å denna hemställan hade tre ledamöter af kommittén i en gemensamt afgifven reservation förmått sig anse, att kommittén bort göra framställning i syfte, att en lånefond måtte afsättas, för att redare skulle kunna af denna fond erhålla amorteringslån på billiga villkor. Enligt reservanternas förslag skulle lånefonden bestämmas till 5,000,000 kronor och sedan efter behof ökas till 10,000,000 kronor.

Af de åtta särskilda handels- och sjöfartsnämnder, hvilka begagnat sig af dem lämnadt tillfälle att yttra sig i ärendet, hade Stockholms handels- och sjöfartsnämnd samt handels- och sjöfartsnämnderna i Göteborg, Malmö, Helsingborg, Sundsvall och Gäfle förordat reservanternas förslag, i allmänhet med framhållande att fonden, för att kunna i någon afsevärd mån bidraga till sjöfartens höjande, icke borde sättas lägre än till 10,000,000 kronor.

I sitt i ärendet den 5 november 1901 afgifna underdåniga utlåtande hade kommerskollegium, som af anförda orsaker förordade reservanternas förslag, rörande lånefondens storlek anført, att kollegium föreställde sig, att ett belopp af 5,000,000 kronor skulle visa sig fylla det lånebehof eller en väsentlig del däraf, som lämpligen ur en sådan fond borde fyllas. Visade erfarenheten godt resultat af fondens inrättande, torde, såsom kommerskollegium vidare yttrade, hinder för öfrigt icke förefinnas att framdeles, där så funnes erforderligt, öka fondens belopp.

Sedan vid underdånig föredragning den 13 mars 1903, därvid jag, med tillstyrkande af förslaget om bildande af en lånefond, förklarar mig anse det föreslagna beloppet, 5,000,000 kronor, vara, åtminstone till en början, för ändamålet tillräckligt, nådig proposition i ämnet till Riksdagen beslutats och Riksdagen, såsom ofvan angifvits, bifallit Kungl. Maj:ts framställning, utfärdades den 18 december 1903 nådig kungörelse, hvarigenom fastställdes vissa allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och åtnjutande af lån från ifrågavarande fond. I samma kungörelse erinras, att lånefonden, hvars förvaltning handhafves af statskontoret, hufvudsakligen är afsedd för befrämjande af den svenska skeppsfarten på utrikes orter och särskildt i aflägsna farvatten, att rederiföretag för inrikes sjöfart endast undantagsvis kommer att understödjas med lån från fonden, och att, därest sådant lån sökes för anskaffande af fartyg, företräde kommer under i öfrigt lika förhållanden att gifvas åt den lånesökande, som låter tillverka fartyget vid svensk verkstad.

Af de i kungörelsen i öfrigt stadgade villkor och bestämmelser tillåter jag mig erinra om följande.

Ansökning om låns erhållande göres hos Kungl. Maj:t, som efter kommerskollegii hörande bestämmer lånebeloppets storlek. Beviljad lånebelopp utlämnas af statskontoret, sedan låntagare dit aflämnat skuldförbindelse jämte sådan säkerhet för förbindelsens behöriga fullgörande, som af statskontoret kan godkännas. Därest för beviljad lån icke inom två månader efter därom erhållet föreläggande aflämnats säkerhet, som kan af statskontoret godkännas, skall rätten till lånets utbekommande anses förverkad. Å lyftadt lånebelopp skall erläggas årlig ränta från lyftningsdagen med fyra procent. Sedan lån innehafts under två år från lyftningsdagen, skall under de därpå följande sex åren årligen återbetalas en sjättedel af det ursprungliga lånebeloppet, så att hela lånet varder senast inom utgången af det åttonde året till fullt guldet.»

Sedan föredragande departementschefen härefter redogjort för en inom finansdepartementet upprättad tablå öfver de till Kungl. Maj:t inkomna ansökningar om lån från ifrågavarande fond, har departementschefen vidare anfört:

»Af berörda tablå framgår, att, redan innan ett halft år förflutit, efter det omförmälda kungörelse utfärdats, hade från öfver trettio rederibolag och enskilde redare, hvilka voro ägare af tillsammans 86 fartyg

om tillhopa cirka 88,000 registerton med ett värde af öfver 20,000,000 kronor, till Kungl. Maj:ts inkommit ansökningar om lån från fonden för rederinäringens understödjande till sammanlagdt belopp af öfver sju och en half millioner kronor.

I underdånig skrifvelse den 17 mars 1904 hade kommerskollegium sålunda afgifvit utlåtande öfver framställningar från — förutom en redare, som sedermera återkallat sin ansökning — tretton sökande med ett sammanlagdt ansökningsbelopp af 4,165,000 kronor. Af dessa sökande, hvilka ägde tillhopa 31 fartyg, hvilkas sammanlagda dräktighet uppgick till omkring 36,500 registerton, med ett värde af 8,370,000 kronor, hafva elfva sökande med ett sammanlagdt ansökningsbelopp af 4,030,000 kronor, som kommerskollegium ansett företrädesvis böra komma i åtnjutande af lån från fonden, genom Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 15 april och den 6 maj nyssnämnda år beviljats lån från fonden till sammanlagdt belopp af 3,770,000 kronor. Dessa lån växlade från högst 2,000,000 kronor, som medgafs rederiaktiebolaget Nordstjärnan i Stockholm, ägare af sju fartyg om 17,352 registerton med värde af 4,551,000 kronor, till lägst 35,000 kronor, som utgick till Karlskrona ångfartygsaktiebolag, ägare af ett fartyg om 298 registerton med värde af 81,000 kronor. Såsom ändamål med lånen hade af sökandena, hvilka samtliga drefvo fraktfart å utländska, hufvudsakligen utomeuropeiska hamnar, sex uppgifvit anskaffande af medel för inköp af fartyg eller för likviderande af redan beställda fartyg. Öfriga sökande, hvilka beviljats lån, hade för afsikt att genom lånen bereda sig medel i flertalet fall för utvidgning af rörelsen på annat än nyss angifvet sätt och i två fall enbart för anskaffande af billigare lån eller rörelsekapital, däraf i det ena fallet för att kunna bestå i konkurrensen med vissa utländska subventionerade ångare.

Vid fördelningen af den återstående delen af fonden eller 1,230,000 kronor förelågo tjugu ansökningar med ett sammanlagdt ansökningsbelopp af 3,395,000 kronor. Dessa sökande voro ägare af 55 fartyg med ett tonnage af 51,516 registerton och ett värde till ungefär jämnt 11,850,000 kronor. I de af kommerskollegium den 21 och 28 juni 1904 öfver berörda ansökningar afgifna utlåtanden anförde kollegium, att sju uppgifna sökande med ett sammanlagdt ansökningsbelopp af 1,555,000 kronor företrädesvis borde komma i åtnjutande af lån från fonden, men framhöll tillika, att åtskilliga af öfriga sökande, nämligen sex sökande med ett sammanlagdt ansökningsbelopp af 885,000 kronor,

jämväl syntes kollegium väl förtjänta af dylik uppmuntran, under förutsättning att erforderliga medel funnits för ändamålet tillgängliga. Enligt nådigt beslut den 29 juli 1904 har Kungl. Maj:t, i enlighet med kommerskollegii förslag, beviljat förstnämnda sju sökande lån från fonden till sammanlagdt belopp af 1,230,000 kronor. Samtliga dessa sökande, hvilka drefvo eller hade för afsikt att drifva fraktfart på utländska, i vissa fall utomeuropeiska hamnar, hade såsom anledning till framställningarna uppgifvit behof af medel för likviderande af redan beställda fartyg eller för inköp af nya fartyg, att användas för utvidgning af verksamheten samt i vissa fall för inrättandet af reguliära förbindelser mellan Skandinavien och utomeuropeiska hamnar.

Redan innan fonden på detta sätt i dess helhet blifvit för därmed afsedt ändamål disponerad, hade kommerskollegium ifrågasatt en ökning af lånefonden. I sitt förberörda underdåniga utlåtande den 17 mars 1904 framhöll sålunda kollegium, att, enär ansökningar till låns erhållande ur fonden redan då inkommit till vida större belopp än som kunnat förutses och kollegium haft anledning antaga, det med viss grad af sannolikhet kunde emotses, att lånefonden inom jämförelsevis kort tid komme att i dess helhet tagas i anspråk för ändamålet, och att det ej utan fog kunde antagas, att, äfven efter det återstoden af fonden disponerats, ett tilläventyrs ej ringa lånebehof skulle återstå att fylla, hvilket behof dock icke torde kunna med tillhjälp af det tillhandahållna fondbeloppet blifva tillgodosedt förr än under loppet af år 1907, då enligt de för lånen fastställda amorteringsvillkor kapitalafbetalningar å under år 1904 utlämnade lån komme att inflyta.

Förberörda af kollegium gjorda antagande att, äfven efter det lånefonden i dess helhet tagits i anspråk, ett ej ringa lånebehof skulle förefinnas, fann, såsom kollegium i sitt ofvannämnda underdåniga utlåtande den 21 juni 1904 anförde, kollegium bekräftadt, i det att redan då åtskilliga enligt kollegii uppfattning väl motiverade ansökningar om lån till ansenliga belopp till följd af brist på tillgängliga medel måste, åtminstone för det dåvarande, lämnas utan afseende. Ehuru visserligen någon bestämd erfarenhet om verkningarna af den af 1903 års Riksdag till förfogande ställda lånefonden icke ännu så kort tid efter dess inrättande kunde föreligga, syntes det dock kollegium, som om utsikt redan förefunnes, att fonden skulle komma att lända till gagn för utvecklingen af vår utrikes sjöfart, hvilken densamma hufvudsakligen vore afsedd att främja. Kollegium erinrade i sådant afseende särskildt

därom, att idkare af sådan sjöfart i några fall sökt lån från fonden i angifvet syfte att anordna reguliära förbindelser med transatlantiska länder, hvilka planer syntes kollegium i hög grad förtjänta af understöd i form af lån. Då i öfrigt med allt fog kunde förväntas, att ytterligare lånebehof, förutom redan framträdde, i och för utveckling af vår utrikes sjöfart skulle efter hand göra sig gällande, särskildt efter inträdande af gynnsammare konjunkturer å fraktmarknaden än de nu rådande, och kollegium ansåge angeläget, att sagda behof blefve i tillbörlig mån tillgodosedt, har kollegium funnit sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för åstadkommande af en ökning af fonden för rederinäringens understödjande, en ökning, som syntes kollegium lämpligen kunna bestämmas till ett belopp af 5,000,000 kronor, att förvaltas och användas i öfverensstämmelse med de i nådiga kungörelsen den 18 december 1903 angifna grunder.

Denna af kommerskollegium gjorda framställning hafva sedermera i en till Kungl. Maj:t den 23 december 1904 inkommen skrift ett stort antal rederibolag äfvensom enskilde redare och andra af rederinäringen intresserade personer biträdt med hemställan tillika, att, särskildt med hänsyn därtill att fartygsprisen för närvarande vore exceptionellt gynnsamma, de eventuellt ytterligare anvisade lånemedlen måtte få disponeras redan under innevarande år. I nämnda skrift, därvid fogats tablå öfver sökta och beviljade lån från ifrågavarande fond, har anförts, att tvekan icke kunde råda därom, att bland de tretton rederier, hvilkas ansökningar förelåge till Kungl. Maj:ts pröfning den 29 juli 1904 men icke blifvit till någon del beviljade, flertalet varit af den beskaffenhet, att lån torde hafva kunnat dem beviljas, om tillräckliga medel funnits att tillgå. Den fraktfart, de idkade, vore, såsom af förenämnda tablå framginge, till öfvervägande del förlagd till utländska, till en stor del utomeuropeiska farvatten, eller just den rederirörelse, för hvars understödjande fonden i första rummet vore afsedd. Flera af rederierna hade äfven begärt lånen för utvidgande af sin verksamhet och vissa af dem för likviderande af i Sverige beställda ångare. Med afseende härå och å den till men för näringsidkarne af bankerna i riket i allmänhet tillämpade höga utlåningsräntan, borde, såsom i skriften vidare uttalats, i ett rikligare mått och i en närmare framtid, än nu vore möjligt, från allmänna medel gifvas kapitalförsträckningar, af hvilka ett stort antal rederier i landet och bland dem åtskilliga af dem, som undertecknat ifrågavarande skrift, vore i behof.

I sammanhang härmed torde jag få meddela, att statskontoret i underdånig skrifvelse den 4 och 31 sistlidne januari anmält, dels att rederiaktiebolaget Nordstjärnan, som med godkänd säkerhet fått lyfta 1,500,000 kronor af det bolaget, enligt hvad redan nämnts, beviljade lån af 2,000,000 kronor, numera förverkat rätten till utbekommande af återstående låneandel, 500,000 kronor, dels ock att rederiaktiebolaget Columba, som jämlikt nådiga brefvet den 15 april 1904 beviljats lån från fonden till belopp af 150,000 kronor, icke begagnat sig af detta medgifvande till högre belopp än 75,000 kronor. Vidare har statskontoret i underdånig skrifvelse den 18 nästlidne mars tillkännagifvit, att Karlskrona ångfartygsaktiebolag, hvilket, såsom ofvan angifvits, beviljats ett lån af 35,000 kronor, numera — af anledning, enligt hvad jag erfarit, att det bolaget tillhöriga fartyg förlist — till statskontoret inbetalt samma belopp jämte ränta, äfvensom att skeppsredaren Carl Johan Sandell i Oskarshamn, som genom nådiga brefvet den 29 juli 1904 beviljats lån från fonden till belopp af 35,000 kronor, genom underlåtenhet att inom förelagd tid därför ställa nöjaktig säkerhet förverkat rätten till samma lån.

I allt stå således för närvarande till Kungl. Maj:ts disposition 645,000 kronor af ifrågavarande lånefond.

Såsom af ofvan omförmälda, inom finansdepartementet upprättade tablå framgår, föreligga nu till pröfning elfva särskilda ansökningar med ett sammanlagdt ansökningsbelopp af 2,595,000 kronor, eller mera än fyra gånger det disponibla beloppet. Sökandena äga tillhopa 34 fartyg om tillsammans 28,691 registertons dräktighet och värderade till 6,653,800 kronor. Af sökandena, hvilka, om jag undantager ett rederiaktiebolag i Sundsvall, redan drifva fraktfart å utländska, i vissa fall vida aflägsna utomeuropeiska hamnar, hafva sju uttryckligen uppgifvit såsom anledning till sina framställningar behof af medel för likviderande af beställda eller för inköp af nya fartyg, medan öfriga sökande, med undantag af ett rederiaktiebolag i Malmö, som afsett att skaffa sig rörelsekapital, förklarar sig i allmänhet hafva för afsikt att med lånen förskaffa sig möjlighet till utvidgning af verksamheten.

Tager man hänsyn till att sex stycken af dessa ansökningar med ett sammanlagdt ansökningsbelopp af 885,000 kronor redan tillförene, såsom af kommerskollegii underdåniga utlåtande den 21 och 28 juni 1904 framgår, erhållit kollegii, enligt mitt förmenande, fullt befogade förord, kan tydligen, helst om, såsom det synes, en eller flera af de senare inkomna ansökningarna jämväl äro värda fullt beaktande, det

synliga lånebehovet allenast i en högst reducerad grad fyllas. Härtill kommer, att, såsom jag tillika erfarit, åtskilliga rederier, hvilka i lika hög grad som nyssnämnda sökande äga förutsättningar för att vid tillgång af medel komma i åtnjutande af lån från fonden, med hänsyn till nuvarande förhållanden afstått från eljest påtänkta framställningar i sådant syfte.

I långt större utsträckning, än jag ansett mig hafva haft anledning förmoda, har sålunda den form för rederinäringens understödjande, som år 1903 af Kungl. Maj:t och Riksdagen valts, vunnit anslutning från rederinäringens sida. Det belopp om 5,000,000 kronor, jag åtminstone till en början ansett tillräckligt för behovet, har visat sig icke på långt när motsvara de kraf, som hittills ställts å fonden. Äfven om vissa af de ansökningar om lån från fonden, som till Kungl. Maj:t inkommit, icke kunna sägas vara af beskaffenhet att förtjäna beaktande, synes det dock ovedersägligt, att det stora flertalet ansökningar varit så väl motiverade, att endast brist på medel föranledt, att desamma icke redan bifallits. Såsom af förr åberopade tablå öfver inkomna ansökningar framgår, hafva nästan undantagslöst med de begärda lånen afsetts att befordra fraktfarten å utlandet och detta i det stora flertalet fall på ett synnerligen effektivt sätt, nämligen genom ökandet af tonnage medelst nybyggnad eller inköp af fartyg.

Då jag nu finner mig böra tillstyrka förhöjning af lånefonden, afser jag naturligen icke, att staten på ifrågavarande sätt skall i stort sedt blifva förläggare för landets rederinäring. Det vore emellertid enligt min mening mindre välbetänkt att, sedan erfarenheten gifvit vid handen, hvilken stor uppmuntran till nybyggnad af fartyg och utvidgning af rederiverksamheten, lånefonden i verkligheten innebär, utestänga hvarje möjlighet för rederinäringen att ånyo bekomma lån från fonden, intill dess genom inflytande amorteringar å utlämnade lån medel ånyo blifva disponibla, eller såsom förr angifvits år 1907. Då alla af Kungl. Maj:t hittills beviljade lån numera, enligt hvad jag erfarit, blifvit, med förr angifna undantag, af statskontoret till vederbörande utanordnade, lärer nämligen, efter disposition af den nu tillgängliga delen af fonden, några afsevärda belopp icke vara att från låntagarne infövänta förrän nyssnämnda år.

Rörande beloppet af den ökning af lånefonden, som jag finner mig böra tillstyrka, anser jag mig hafva stöd ej blott af de utaf kommerskollegium och vissa andra rederinäringens målsmän gjorda, här ofvan

omförmälda framställningar, utan äfven af de uttalanden från ett flertal handels- och sjöfartsnämnder, hvilka gjorts i anledning af handels- och sjöfartskommitténs förberörda förslag till rederinäringens upphjälpande.

Med afseende å hvad sålunda förekommit och då statens bidrag till fonden i allt fall icke skulle öfverstiga hvad sagda kommitté beräknat såsom statens bidrag vid bildandet af en marinhypoteksbank, i hvars ställe ju fonden tillkommit, hemställer jag, att fonden måtte höjas med 5,000,000 kronor till 10,000,000 kronor. Och då syftet med fonden bäst torde tillgodoses därigenom, att de ytterligare medel, som därtill kunna anvisas, må kunna i mån af behof omedelbarligen komma till användning, helst då, såsom ofvan angifvits, pridförhållandena för närvarande äro särskildt gynsamma för fartygsbyggnad, synes mig lämpligt, att nyssnämnda medel redan under innevarande år ställas till Kungl. Maj:ts disposition.

För förvaltningen och användningen af dessa medel böra uppenbarligen gälla samma regler, som finnas för den redan bildade fonden stadgade.»

Hvad till statsrådsprotokollet blifvit meddeladt har synts utskottet innefatta giltiga skäl för den af Kungl. Maj:t föreslagna ökningen af lånefonden för rederinäringens understödjande, och får utskottet därför hemställa,

att Riksdagen, under de villkor och bestämmelser, som i fråga om den redan bildade lånefonden för rederinäringens understödjande stadgats med afseende å dess förvaltning och användning samt rörande dispositionen af inflytande räntor och kapitalafbetalningar å de från fonden utlämnade lån, må bemyndiga riksgäldskontoret att, utöfver det till samma fond år 1903 anvisade belopp af 5,000,000 kronor, i mån af behof tillhandahålla statskontoret ytterligare 5,000,000 kronor.

Stockholm den 9 maj 1905.

På utskottets vägnar:

HUGO TAMM.